

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 22. aprila 1885.

O b s e g: Nekaj k vzrejevanju živine. — Ali se izplača rediti kuretnino? (Dalje.) — O kopitnih mazilih. — Vprašanja in odgovori. — Postava za živinorejce. (Konec.) — Izjava. — Iz državnega zbora. — Zamet v stepah. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Nekaj k vzrejevanju živine.

Skoraj povsod prizadevajo si svoja živinska plemena izboljšati in požlahtniti. Ne dá se pa tajiti, da se pri izbiranju za požlahtnjenje odmerjenih živali, zlasti samcev, premalo pazi na njihove lastnosti. Zato ne dosežejo svojega pravega namena, ali vsaj ne tako popolnem, kakor bi sicer mogoče bilo. V izgled so nam lahko Angleži, kako se nam je tukaj obnašati, kajti oni se štejejo k najbolj razumnim živinorejcem.

Iz Angleškega dobivamo najizvrstnejših plemen-skih živinčet, namreč najbolj za pitanje sposobno klavno živino, najboljše krave mlekarice, najbrznejše konje, najkrepkejšo vprežno živino. Vse to niso Angleži dosegli naenkrat, ampak po mnogoletnem razumnem plemenovanju in vzrejevanju. Živali navedenih dobrih lastnosti niso imele, toda po plemenovanju so jih mladiči v sebi združili in zaplodili novo, zlahtno pleme z najboljšimi svojstvi, kar sedaj občudujemo.

Opazujmo pa v prosti prirodi živeče stvari, ne najdemo nobenih takošnih izprememb. Jelen, srna ima dandanašnji tisto zunanost, kakor pred stotinami leti. Enako je pri drugih divjih stvaréh. V rodovitnih krajih vzrastejo sicer malo večje od onih, ki živijo ob pičli hrani, pa povprek ni nobenega razločka.

Pri naših pitovnih živalih pa nahajamo tudi, ne gledé na razumno plemenovanje, marsikaterih izprememb. Vzrok so jim kraji, v katerih živijo. Krave podolinske molzejo več mleka in redkejega, kakor planinske. Vendar mleko slednjih je gostejše. To prihaja od trave, ki je različna. Po dolinah je bujna, pa tudi bolj vodena, kakor ona po planinah, kjer raste kratka, pa dišavna trava.

Ker so krave več rodov vedno enako travo in krmo uživale, dobila je celi rod, cela pasmina ali pleme njej primernih svojstev. Tudi na zunanost, postavo uplivajo kraji. Podolinska krava ima dolg, tenak, suh šinjak, ker so njene prednice po stotine let navajene bile šinjak za travo daleč spenjati. Planinska krava nasprotno pa ima kratek vrat, krepkeje truplo in težek zadnji del, kajti njene prednice so od nekdaj po hribih plazile, vrat malo spenjale in večino svoje teže prelagale na zadnji del trupla. Podobno ima tudi

večje ali manjše okostje naših pitomih živali svoj vzrok v kakšnosti hrane, katero dobivajo tu ali tam. Živali dobijo jako čvrste kosti, kedar več rodov njihovih vživa zaporedoma krmo, ki je prirastla na apneni zemlji, kajti apno in fosfor narejata močne, krepke kosti.

Te in podobne razmere so uplivale, da so po raznih krajih sčasoma nastali različni rodovi, pasmine ali plemena, kojih vsako ima svoje posebne lastnosti. Razumno plemenovanje in vzrejevanje, ustrezajoč potrebam raznih namenov, prizadevalo si je dobre lastnosti posameznih plemen popolnjevati. Jasno pa je, da ni mogoče vsih dobrih lastnosti za eno žival ali pleme združiti. Vendar več dobrih svojstev zediniti, to je mogoče in nam Angleži z izkušnjami dokazujejo. Kot dokaz nam služi goveje Shortorn-pleme, ki daje veliko mleka in se tudi dobro spitati more.

Kdor hoče svojo žival izboljšati, ta mora najprvo dobro prevdariti, za kaj hoče rediti svoje živali, na pr. da bi veliko mleka molzel ali lepo pitano živino vzrejal itd.? Sploh namen svojemu živinorejstvu mora spoznati in temu primerno potem živino odbirati in ploditi. To mu ne bode pretežavno, kajti z njim vred ima cela okolica, celi okraj več ali manje isti namen. In zato bo samce za pleme brez posebnih težav dobivati mogel. Če jih sam omisliti ne more, pa jih lahko nakupi celi okraj.

Navajamo pa tukaj le samce, dobro vedoč, da se za izboljšavanje in zlahtnjenje živinskega plemena najprvo oskrbi dober, zlahten samec. Se vé, kdor more ob enem kupiti tudi več dobrih samic, ta pride hitreje do zaželenega cilja. Vendar tudi temu je svetovati, da ozir jemlje na potrebe v svoji okolici ter da ne kupuje na slepo zlahtnih živinčet bodi-si plemena katerega koli.

Poglavitna reč tudi je, da ne spravljamo živinčet skupaj, ki so gledé na njihovo postavo in druge lastnosti daleč narazen. Nekateri mislijo slabo lastnost pri samici tako iz plemena odpraviti, da jej pripuščajo samca, ki ima ravno nasprotno lastnost na sebi. Sicer pa imajo nekoliko prav, kajti požlahtnjenje obstoji sploh v tem, da v pleme spravljamo dobre, a odpravljamo slabe lastnosti, kar se godi, če na pleme puščamo živali, ki nepovoljne lastnosti nimajo. Vendar to ima tudi svojo mero in mejo.

Če živali po plemenu spuščamo, ki imajo zeló nasprotno lastnost, tedaj navadno vse spodleti; zarod

je pohabljen ali spaka. Odbirati nam je torej v zboljševanje takošnih živinčet, ki slabih lastnosti sicer nimajo na sebi pa vendar gledé na zunanost in drugače sploh niso preveč različna.

Mnogo premalo izkušanih gospodarjev stori ta pregrešek, da so s prvimi žlahtnimi mladiči uže zadovoljni in od teh samce odbirajo za nadalješnje plemenovanje. Nasledek pa je: ali žlahtnjenje celó običi ali mladi zarod se sprevrže na staro nazaj, kajti le tiste lastnosti plodijo živinčeta zanesljivo dalje naprej, ki dotične dobre lastnosti res imajo in so jih ohranile nepretrgano od začetka skoz več rodov. Zgodi se uže časih, da nam lepa žival zaplodi lep in žlahten zarod, čeravno njenih starišev ne poznamo, vendar zanesljivo to ni. Enako ni pričakovati nedvojbeno, da bode žival iz žlahtne plohe plodila le žlahtne mladiče, čeravno sama pogreša dotične dobre lastnosti. (Da se zarod sprevrže na staro nazaj, to se tudi pripeti.) Mogoče, da se enkrat posreči, pa zanesljivo ni. Tisti gospodarji torej, ki resnobno hočejo zboljšati svoja plemena, naj tako dolgo od in od samcev kupujejo ali jemljejo za plemo, dokler jih sami si ne vzredijo; prvih samcev od novega plemena pa naj ne puščajo po plemenu.

Za tem je treba odbirati za plemo tudi takošnih samic, ki zaželeno dobre lastnosti res imajo ter se vé da so pri dotični plohi uže skoz več rodov bile ohranjene. Tako odbranim samicam naj pripustijo zanesljivo dobrih samcev in potem smejo upati, da dosežejo svoj cilj. Zarod novi bo ohranjeval stalno vse dobre lastnosti. Kdor bo pa zavoljo lepote mlado stvar na plemo pustil brez ozira na to, kakošni so njeni stariši bili, ta bo slabo napredoval.

Ali se izplača rediti kuretnino?

Spisuje H. Almoslechner.

(Dalje.)

Za križanje z drugimi kokošnjimi plemeni laška kokoš ni priporočljiva.

Kokošnjih plemen, ki imajo koristiti v prvi vrsti z veliko množico mesa, imamo več vrst, izmed katerih se najbolj odlikujejo francoski plemeni Crèveceur, La Flèche in Houdan. Prva dva plemena sta za naše razmere preobčutljiva, za to hočem popisati le zadnje plemo, to je, Houdan, katero je po vsem izvrstno, dá veliko mesa ter ob enem nanosi precej jajc.

Houdanska kokoš je doma iz houdanske občine pri Parizu. Greben je dvojen ter podoben odprti knjigi. Na glavi ima velik čop ter peresa po životu enakomerno črno in belo pisana. Petelin houdanskega plemena tehta 4 do 4 $\frac{1}{3}$ kilograma, teža jajc je pa do 85 gramov. Kakor uže gori povedano, so vse dobre lastnosti v tem plemenu spojene; za opitanje ni potrebno ničesa družega okreniti, ko nekoliko več krme polagati. Kot posebno dobro lastnost moram še omeniti, da kokoš tega plemena skoraj nikoli ne kloka. Kokoši iznesejo na leto 140 do 150 jajc.

Prav izvrstno je houdansko plemo za križanje z našim domačim kokošnjim plemenom. Kakovost in količnost mesa se izdatno izboljša in leženje jajc se pospeši.

Po mojih izkušnjah zamorem le pritrditi opazovanju najimenitnejšega strokovnega pisatelja dr. A. Baldamusa, kateri piše o laški kokoši, da tako pridno nosi jajca, da se sme, kar se tega tiče, ta kokoš najboljše prištevati, kar je dosedaj znanih. Se ve da, zaostaja to plemo o produkciji mesa še za francoskimi plemeni, a pravilno ravnanje pri izberi ra rejo in umno

priznanje s francoskimi plemeni naredilo bi to plemo za najpopolnejše.

O houdonski kokoši ravno ta pisatelj pravi, da ta kokoš res vse lastnosti v veliki meri v sebi združuje; zgodnja zrelost in hitra rašča so pa najznamenitejše lastnosti na nji.

Ako kdo izmed gospodov čitateljev hoče v reji teh plemen kaj natančnejega poizvedeti, obrne naj se name, postregel mu bodem zadovoljno; tudi se pri meni v Pergu na Zgornjem Avstrijskem dobijo vplodena jajca imenovanih kokošnjih plemenov po 20 kr. kos.

O kopitnih mazilih.

Da se rog obdrži voljen in vlažen, se maže kopito po stenah in pod nadkopitnem svitkom z mazili, katerih imamo na cente. Kakor vsak berač svojo mavho hvali, tako hvali eden to, drug drugo mazilo. Prav za prav kopito, katero se drži dovelj na mokrem, ne potrebuje nobenega mazila; resnicotega nam dokazujejo kopita divjih konj, katerih tudi nihče ne maže in vendar imajo veliko boljši rog od naših domačih konj. Tudi se živi rog kopita, nad katerim in pod katerim je mnogo krvnih žilic, iz katerih se redi, ne sme primerjati z našimi čevlji ali škornjicami, katere so mrtvo usnje in ga mažemo za to, da se ne razpoka itd. Če pa ravno ne branimo kopitnega roga z mazili mazati, moramo pa tudi vedeti, zakaj in kedaj ga mažemo, da bomo spoznali, katera mazila so dobra, katera pa škodljiva.

Kopito se zato maže, da mast, katera rog prevleče, prvič zadržuje vlažnost, da posebno o suši in vročini ne more prenašlo iz kopita izpuhteti in tako roga usušiti; drugič pa se maže zato, da preobilna mokrota taci konj, ki zeló po mokrem hodijo, ne more v rog. Znabiti, da po tankih luknjicah, ki jih ima rog, kakor vsaka stvar, se rožene nitke namazane masti nekoliko navzamejo; ali to ne sega daleč in ostane le bolj pri vrhu.

Iz tega se očitno razvidi, da le čista mast in čisto olje, ki ne sme biti nikdar žarkovo ali s kakimi družimi razjedljivimi rečmi zmešano, more pripomoči k gori imenovanemu namenu. Vsa druga mazila, smolnata, dišeča, osoljena so škodljiva in so strup kopitu. Tudi mazilo, če žarkovo, razjé lože in storí rog krhek in pršiv.

Sveže laško, lanéno, konopno olje, sveža neosoljena mast, loj, maslo, surovo maslo so najboljše mazila; vse pa presega tista mast, ki se dobiva v lekarnicah pod imenom „Kakao-Butter“, zato, ker ta mast ne postane lahko žarkova. Voska pridevati takim mazilom ni škodljivo, pa se mora porej med žrjavico raztopiti. Za izgled zapišemo tako mazilo. Vzemi rumenega voska (raztopljenega), prešičje masti in lanenega olja — enega toliko, kolikor družega, in napravi si kopitno mazilo, ki se hrani v dobro zamašenem loncu. Ako hočeš dati mazilu črnkasto barvo, kupi si v lekarnici ali štacuni žgane slonove kosti ali frankobrodskega črnila in primešaj tega toliko, kolikor je treba, da mazilo dobi črnkasto barvo. Jemljejo se v ta namen tudi saje, ki so pa uže bolj oistre, kakor uni dve črnili. — Nekateri mislijo, da čebuljin ali češnjev sok, zeleni volk (Grünspan) in druge enake mazarije kopitnemu mazilu dajo moč, da se bolj v rog vrine; ali taki ne vedó, kaj je rog, kaj je čebula, kaj je zelen volk! Umen in skušen človek se varuje taci mazarij.

Po dvakrat v tednu naj se namaže kopito z navetovanimi mazili; katero naj se izvoli, je vse eno.